

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Esc odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiuu, 22 Aprile v. 1877

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiuu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Testamentul lui Ioanne Popp Maior.

Precumu amu amintitu in numerulu 13 alu foiei nóstre, la 31 Martisioru a. c. a repausatu in Reginu cunoscutulu proprietariu romanu Ioanne Popp Maior. Atunci am mai adausu, ca repausatulu ar fi testatu sume considerabile spre scopuri natiunale si filantropice.

De atunci incóce „Gazet'a Transilvaniei“ a publicatu testamentulu repausatulu intregu in dóue suplemente câte de o cóla, adause la numerii 25 si 27. Repausatulu adeca 'si faceu testamentulu inca la 7 Fauru 1870, ér in Aprile tramise o copia redactiunei dela „Gazet'a Transilvaniei“ cu rogarea, cá indata ce va primi anunciulu despre mórtea sa, se presenteze aceea copia judecatoriei r. de cercu spre publicare si apoi se o tiparésca in suplemente câte de o cóla langa numerii diuariulu pentru fiacare prenumerantu, spre care scopu repausatulu a legatu redactiunei o remuneratiune de 100 fl.

Testamentulu cuprindiendu dispusetiuni de interesu generalu, ne tienemu detori a ne ocupá si noi de elu, reproducúndu-lu mai fidelu in punctele relative la legatele facute pentru natiunea romana, ér in celelalte puncte numai in resumate mai scurte.

Sub A testamentulu reguléza ceremoniele la „inmormentarea corpului“, sub B face dóue fundatiuni, câte de 100 fl. fiacarea, si anume un'a pentru „serbarea santelor liturgie“, alt'a pentru „conservarea mormentariulu.“

Sub C repausatulu denumesce de erede uniuersalu pre nepotulu si afinulu seu *Ladislau V. baronu de Popp*, statorindu inse intre altele conditiunea, cá mosi'a din otarulu Reginulu magiaru, numita „Maioresni“ se fia neimpártivera si neinstrainavera si numai eredi de sexulu barbatescu se aiba dreptu de a succede in ea, éra in casu, candu lini'a barbatésca s'ar stinge, seu candu vre unu erede s'ar abate dela conditiunile statorite, incercandu-se a instrainá seu impartí fisice, in natura, acelu complexu, atunci mosi'a se tréca in proprietatea natiunei romane, respec-

tive la fondulu „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu“ spre a se infintia o scóla seu unu institutu de agronomia pe acelu complexu de 70 jugere si pretiutu de insusi repausatulu minimo 15.000 fl.

Sub D se facu 7 legate pentru rudeni in suma de 18.300 fl., éra sub E urméza „legate pentru natiunea romana.“ Punctulu acest'a interesandu-ne cu deosebire, 'lu vomu reproduce din cuventu in cuventu. Elu suna:

§. 6. Tredíndu-me in lume cu arderea in anima: „a contribuí din tóte poterile mele pentru alinarea suferintelor si suplinirea lipselor scumpei mele natiuni“, am nutritu acestu sêntimentu sublimu in tóta viéti'a mea; inse poterile mele faci'a cu ardórea au fostu si suntu atátu de neinsemnate, incátu — desi consciinti'a mea me liniscesce — abia amu fostu si sum in stare a poté contribuí cu unu atomu spre astuparea nemesuraverei lacune in fericirea natiunei.

Cá este si fi va lumea recunoscatória faci'a cu faptele mele seu ba? acésta nici me indémna nici desgustéza, cá-ci nici am fostu nici sum „laudis cupidus“, si apoi dupa cumu marturisesce proverbiulu germanu: „Undank ist der Welt Lohn“, ingratiutudinea e remuneratiunea seu multiamit'a lunei; deci mi-amu aflu si mi voiú aflá remuneratiunea in consciinti'a mea, si nu pretindu dela lume, respective dela Romani mai multu decátu aceea, cá se-ini imiteze faptele baremu pana la acelu gradu, care li va linisci consciinti'a asia, precumu e liniscita a mea, si se nutésca acelea sêntiminte, cari le am nutritu si nutrescu eu; si astfelu sperezu, cumu-ca natiunea in cátu mai curundu nu-se va plange, ca i lipsescu barbati capaci de a pasí pe aren'a luptei, si cá industri'a, cultur'a poporulu si templii muselor nu inflorescu. Sperezu in fine si aceea, cumu-ca acelu atomu lasatu de catra mine va cresce pana la dimensiunea unei pietre, carea va contribuí la edificiuulu fericirii natiunei, si aflandu-se mai multe astfelu de pietre, va fi materialu de ajunsu spre terminarea edificiuulu.

Indemnata de astfeliu de sântieminte si consolatii, de astfeliu de sperantie, dupa o conscientiósa cumpenire a miceloru mele poteri materiale testezu, dau, donezu si legatuescu sumele mai la vale specificate spre scopurile totu mai la vale numite si specificate, si pre langa conditionile, ce se voru statori mai pre largu in literele fundatiunale cuprinse in acestu testamentu, si indatorescu pre eredele meu universalu, barone de Popp, a depune dupa mórtea mea si dupa incheierea pertractarei lasamentului meu in locurile, ce se voru numi mai la vale, si anume:

1. Spre infintiarea unui fondu sub numele meu, din carele voru fi a se impartii stipendieele numinde in literele fundatiunale, va avé a depune la „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ sum'a fiorini
de dóue mii fior. v. a. 2000

2. Spre infintiarea unui fondu pentru inbunatatirea lefei profesorilor de ambe confesiuni dela scóla romana din Reginu va avé a depune la vener. capitulu din Blasiu cinci sute fior. v. a. 500

3. Spre a se infintiá unu fondu spre a se poté impartasí cei mai bine meritati docenti romani de ambe confesiuni din tractulu Reginului si Turdei de susu cu anumite premie anuale va avé a depune totu la vener. capitulu din Blasiu alta sum'a de cinci sute fior. v. a. 500

4. Pentru infintiarea unui fondu, din carele se voru poté impartasí cei mai bine meritati preuti romani de ambe confesiuni din susu numitele tracte protopopesci cu anumite dotatiuni anuale, va avé a depune asemenea la vener. capitulu din Blasiu sum'a de cinci sute fior. v. a. 500

5. Pentru infintiarea unui fondu spre inbunatatirea veniteloru parochului gr.-cat. si eventualhinte si a celui gr.-orient. va depune in fine la vener. capitulu din Blasiu sum'a de cinci sute fior. v. a. 500

Sum'a sumeloru pentru fonduri infintiande 4000

II. Ajutórie pentru alte fonduri.

Mai incolo indatorescu pre eredele meu universalu susu numitu se tramita la fondurile dejá infintiate mai la vale numite spre sporirea acelor'a sumele mai la vale specificate totu in terminulu anteprefiptu si anume:

6. Pentru inmultirea fondului „Petru Maioranu“ din Pest'a va avé a tramite la comitetulu acelu fondu in Pest'a sum'a de dóue sute fior. v. a. 200

7. Spre inmultirea fondului pentru teatrulu romanu va avé a tramite la comitetulu acestui fondu in Pest'a sum'a de una suta fior. v. a. . 100

8. Spre sporirea fondului academiei romane va avé a tramite la comitetulu acelu fondu in Pest'a (?) sum'a de una suta fior. v. a. . . . 100

Transportu 400

Transportu 400

9. Spre ajutorirea fondului societatei „Romani'a juna“ din Vien'a va avé a tramite la comitetulu acestei reuniuni una suta fior. v. a. . . 100

10. Spre sporirea fondului reuniunei femeiloru din Brasiovu va avé a tramite la comitetulu acestei reuniuni una suta fior. v. a. . . . 100

11. Pentru sporirea fondului reuniunei femeiloru de diverse natiunalitati din Reginulu sasescu va avé a solvi la comitetulu acestui fondu una suta fior. v. a. 100

Sum'a sumeloru pentru ajutorirea altoru fonduri 700

Adaugându-se sum'a pentru fondurile mele cu 4000

Va primí natiunea romana in bani gata . . . 4700
(Va urmá.)

Talentulu vorbirei.

(Dupa Dr. C. Schmidt.)
(Urmare.)

Limbele natiuniloru suntu varie, dupa cumu suntu variu desvoltate facultátile cugetareii, a sântieminteloru si a inclinatiuniloru loru. Adeca unu poporu posede diferite vorbe si o bogatiá cu atátu mai mare de cuvinte, cu cátu suntu mai desvoltate conceptele si sântiemintele lui, astfeliu cá in asta privintia limb'a unui poporu este aratatóri'a gradului lui de cultura spirituala.

Langa polulu inghiaçiatu de Nordu limb'a ómeniloru a remasu seraca, cá si orizonulu cugetariloru si a sântieminteloru loru, pre candu in valea cea imbelsiugata a Gangelui se creaza cele mai magnifice si mai variable forme de cuvinte.

Grecii priviau lumea cá o armonia si pentru aceea o numiau „Kosmos;“ Romanii vedeau intr'ins'a eternulu mersu alu recreatiunei lucruriloru, alu renascerei, din care cauza i-au datu numele „Natura.“ — Asia 'si creaza prin vorbe orizonulu intuitiunei, alu cugetareii si alu sântieminteloru form'a sa la singuratici, cá si la popóra. Precumu fia care poporu 'si are imaginea comuna umana, dar asia de individualisata, cá nicairi alta, si totu asia fia care omu singuraticu la ori ce poporu singuraticu, togmai asia fia-care poporu 'si vorbesce limb'a sa dupa legea comuna a umanitatii si fia-care singuraticu pre aceea a poporului seu dupa legea poporului, dar intr'unu sensu si cu espressiuni numai lui proprie.

Fiindu vorbele membrii limbei si cunóscerea vorbeloru unu momentu esentialu pentru cunóscerea limbei, invetiarea limbeloru incumbe in parte talentulu vorbirei; inse numai in parte, fiindu-ca limb'a unui poporu este productulu intregii lui vietii spirituale.

Combe: „Limb'a esprime numai sântieminte si concepte, cari s'au formatu prin actiunea singuratica ori comuna a diferiteloru facultati originarie. Se ni intipuiamu unu poporu, la carele desvoltarea creeriloru se caracteriséza prin organe puternice a instincte-

loru, adeca a stimulorului, a sântiuriloru si a talente-
loru, prin mici organe a le cugetarei si printr'unu
micu instinctu misticu. Fiindu ca limb'a unui asia
poporu are se fia productulu spontaneu alu acestoru
conditiuni, dins'a va fi naturalminte bogata in vorbe,
cari semnifica sântieminte simple, concepte si insusîri
despre obiecte singuraticice, din contra seraca in espre-
siuni pentru notificatiuni abstracte, cari se cuprindu
numai de facultatîle cugetarei; trecerile dela unu obiectu
la altulu voru fi subite, dupa cumu se succedu din
intemplare diferitele circumstari, ce suscita cugetele,
éra puçinulu instinctu misticu ar concede numai pu-
çinu misticismu in topic'a vorbeloru. Din contra se
luamu alta natiune, la carea prevaléza misticismulu si
facultatîle cugetarei, — limb'a acesteia se va deosebî
in modu fôrte insemnatu de a poporului descriu mai
inainte: mai puçine espressiuni pentru concepte indivi-
duale, dar o provisiune mare de vorbe si frase pentru
notificarea referintieloru abstracte, precumu si o com-
plicare mai mare in constructiunea periódeloru.

Se ni intipuimu acuma, cumu cà doi individi cu
organe de o egala marime a talentului vorbirei, apti
de a tiené cu o egala fortia in memori'a loru vorbele
cá simple note; capulu celui de antâiu se fia formatu
asemene cu a poporului descriu mai inainte, alu celui
alaltu cà la natiunea descria in urma, si cà acesti
doi individi aru întreprinde se invetie aceste dóue
limbe deosebite; usioru se întielege, cumu cà omulu,
despre a carui desvoltare vorbiramu mai antâiu, va
afiá geniulu limbei primei natiuni mai indemánatecu si
mai naturalu pentru sine; dinsulu va invetiá cu usior-
rintia si cu placere formele topice, frumsetiele espre-
siuniloru, si-si va insusî tóte finetiele ei, tocmai pentru
cà consuna cu modulu de sântire si de cugetare a
propriului seu spiritu. Din contra indreptandu-si aten-
tiunea asupra limbei celei alalte natiuni, chiaru de ar
invetiá cu usiorintia vocabulele, totusi idiom'a i s'ar
parea nenaturala, formele espressiuniloru, cari depindu
dela facultatea cugetarei, precumu si misticismulu con-
ditiunatu prin instinctulu respectivu, i s'ar pareu cu
totulu complicate si fora întielesu, si din lips'a tactului
innascutu ar trebui se le invetie din regule. Din
contra cealalta limba s'ar pareu celui alaltu individuu
fôrte naturala pentru consunanti'a formei capului seu cu
aceea a acelu poporu.

A cuprinde cu mintea sa diferite limbe, depinde
dupa Combe dela desvoltarea comuna a organului ta-
lentului vorbirei si dela forti'a individului de a petrunde
in sântiementele diferiteloru natiuni si de a le imitá
in formarea specialeloru loru moduri de combinatiuni
spirituale, seau in scurtu: dela facultatea, cu carea póte
esî cineva din sine spre a poté intrá in starea spiri-
tului altor'a, ceea ce éراسi depinde dela talentulu seu
pentru forme, obiecte, fapte etc.

(Va urmá).

Biografie istorice.

Mircea I-iiu celu betranu.

(Dupa Bolintinianu, Rusu si Laurianu.)

1. Se implini unu seclu, decandu Radu Negru
Basarabu insogitu de o multime mare de Romani din
asia numit'a „Tiér'a Oltului“ trecu muntii in tiér'a mun-
tenésca, disa si Valachi'a seau Romani'a. Caus'a pentru
care Radu si ai sei parasira patri'a loru si lasara ca-
minele si mosiele proprie, a fostu asupririle cele mari,
pericolulu de a-si pierde limb'a si religiunea, ce
erau amenintiate cu stirpire din partea catolicismului
si a Magiariloru, conlocutorii loru. Radu se asiediá cu
ai sei la Argesiu si in scurtu tempu reusi parte cu
armele, parte cu bun'a a supune sie-si pre toti domni-
torii mai mici din tiér'a romanésca. Elu a domnit
23 ani, si dupa mórte-i se alesera domni din famili'a sa.
Unulu din acestia fû si Mircea antâiulu, care
domni in tiér'a romanésca dela anulu 1383—1419.

Mircea érá fiulu lui Radu si frate cu Danu II,
care ambii domnira in tiér'a romanésca, inse numai
tempu scurtu. Elu se facu domnu in 1383. Pre a-
tunci in Moldov'a domniá Petru II Muscatu, in Poloni'a
Vladislau, in Ungari'a Mari'a, fic'a lui Ludovicu celu
mare, si mai târdiu soçiuulu ei Sigismundu; ér in Turci'a
se afliá pe tronulu sultaniloru Muradu I. Cu toti acestia
avú Mircea de a face mai multu seau mai puçinu, cu
unii cá amicu, cu altii cá inimicu. Cu cei de antâiu
incheiá tractate de aliantia ofensiva si defensiva, ér
pre cei din urma i combatu cu arm'a in mana si le
aratá, ca inca n'au secatu din vinele Romaniloru ve-
chiulu si nobilulu sange stramosiescu. Mai alesu avú
Mircea multu de lucru cu Ungurii si cu Turcii. Ambii
acesti inimici neimpacati ai lui au avutu ocaziune a
se convinge in mai multe ronduri, ce póte sabi'a romana.

2. Mai inainte de tóte Mircea, dupa ce ajunsu
Domnu, se apucá se-si organizeze o armata perma-
nenta, cu carea se póta ajutá pre amicii sei si se-si
apere patri'a de inimici: càci pe atunci nici unu statuu
din Europ'a nu avea armata stabila, ci ceea ce se
numiá armata, érá numai o adunatura de poporu ne-
disciplinata. Mircea sciá, ce puçinu poti asteptá in
casu de periclu dela o asemenea armata. De aceea
prim'a sa grigia fû a-si creá o armata stabila. Roma-
ni'a fû asiadara celu de antâiu statuu europénu, ce
avea pre tempulu acela o armata permanenta si disci-
plinata. Si acést'a érá de mare necesitate pentru Ro-
mani; càci ei erau puçini, si fora disciplina si ordine
ar' fi fostu nimiciti de inimicii loru cu multu mai nume-
rosi decâtu ei.

In anulu 1383 Mircea in fruntea armatei sale trece
Dunarea si ocupa tóte cetatile situate pre malulu dreptu
alu acestui fluvii pana la Marea-négra.

Ludovicu I, regele Ungariei, morise inca cu unu
anu mai inainte, lasandu dupa sene dóue fice, pre
Mari'a si Edvig'a; cea de antâiu, logodita cu Sigis-
mundu, fû destinata de Ludovicu a domni dupa mórtea
sa sub tutel'a mamei sale Elisabet'a. Intr' aceea Edvig'a,

a două fete a lui Ludovicu, se marită după Vladislau, regele Poloniei. De aici pretensiunile acestuia la tronul Ungariei și bataliile lui cu cumnatul său Sigismundu, carele încă luă în casatoria pre Maria.

Mircea doriă din toată animă o alianță a creștinilor în contra Turcilor, cari amenințau întreaga creștinătate și erau cei mai periculoși inimi ai întregii Europe; înse dorința lui nu se potu implini pentru a tunci, — cauză fii Sigismundu, regele Ungariei. Mircea cunoscea pre Unguri foarte bine, știa, că acestia n'au încetatu a se ocupa cu fatalul planu de a cuprinde țera romană și de a o supune coronei sântului Ștefanu. De aceea se gândi a-și cauta aliați, cu cari se se apere în contra inamicilor sei ce-lu amenințau mai de aproape.

Regele Poloniei Vladislau era inamicul și rivalul de tron al lui Sigismundu. Cu acestă și cu Petru, Domnul Moldovei, încheia Mircea la anul 1389 unu tractatu ofensiv și defensiv în contra tuturor inamicilor interni și externi și mai de aproape în contra Ungurilor.

3. Vedeudu acumu Mircea, că Turcii se apropia din di în di mai tare de Dunare, trimite în anul 1389 lui Lazaru, regele Serbiei că ajutoriu în contra Turcilor unu corp de armata. Asemenea ajutorie venira lui Lazaru și dela Sigismundu, regele Ungariei, dela regele Bosniei și dela Domnul Albaniei. Astfeliu 5 principii și unira armele lor, că se combata pe Turci. Întru aceea Muradu I se apropiă din ce în ce mai tare cu armata turcă de Cosovă, unde se află postata armata creștină sub conducerea lui Lazaru. În 15 Iunie 1389 se începe luptă. Creștinii se bat cu curagiu mare și Turcii sunt respinsi; înse Baiazetu, fiul lui Muradu, prin eroismul și faptele sale le însuflă din nou curagiu și-i întorce la luptă. Atunci unu Serbu se înfașoșieza în armata turcă și cere cu stăruință se-lu duca la sultanul, căci are se-i descopere unu secretu mare; era Milosiu Cobilovicu. Muradu l'u primește ședindu în cortul său. Milosiu se plecă, că și candu ar voi se-i sarute petișorele; atunci înse elu apuca pre sultanu cu o mână și-lu restorna de pre scaun, er cu cealalta mână și înfige unu cutitu în fole. Muradu mure; er Milosiu dă se scape cu fugă, înse este prinsu și taiatu bucat. Baiazetu se alege sultanu în locul tatane-so. Luptă între Turci și creștini totu se mai continua. Acestia se luptă cu curagiu nespuse, înse Turcii imbarbatați de Baiazetu nu remanu mai pre dios și în fine reușescu a respinge pre creștini, cari o ieu la fuga și Lazaru cade în mâinile Turcilor. Acestă fii finitul bataliei dela Cosovă seu „Campulu mierleloru“, la care luara parte și Romanii din Romania. După batalia, Baiazetu cuprinse Meșia și Bulgaria și le prefacu în pasalicu (provincia) turcescu.

(Va urmă.)

Aparate fizicale.

Amu apromisu în numărul trecut, că vomu reproduce și aparatul celu mare, compus de D-lu Kovats și premiatu la espositiunea agronomică din Brășiov în anul 1874 cu medală de bronz, er la espositiunea din Segedin în anul trecut cu medală pentru merite.

Acestu aparat se compune din următoarele piese:

Pentru magnetismu.

1. Magnetu în forma de vergé, gatitu astfeliu, că se se potă miscă liberu pe unu vârful ascuțitu.
2. Magnetu în forma de potcovă, cu anghira.
3. Compasu cu împartire în graduri, cu roșă venturilor și cu unu aparat spre a se poté folosi că galvanometru.

Pentru electricitate produsă prin frecare.

4. Unu baston de sticlă verde pentru producerea electricității pozitive.
5. Baston tari din ceară de sigilat pentru a produce electricitate negativă.
6. Pendulu electricu din fire de metasa și inu.
7. Electroscopu șemțitoriu.
8. Electroforu cu acoperementu.
9. Coda de vulpe pentru a bate electroforul.
10. Butelia de Leyde.
11. Descarcatoriu la ea.
12. Globu cu vârful spre a probă efectul vârfulor și a globurilor față cu șchinteile electrice.

Pentru galvanismu seu electricitate produsă prin influință.

13. Elementu de cupru și zincu cu unu arc mobilu de incuiatu.
14. Elementu constantu din carbune și zincu.
15. Butelia cu cali roșii solidu, acido-chromaticu pentru alimentarea elementului ad. 14.
16. Butelia cu dopă pentru conservarea acidului sulfuricu.
17. Electromagnetu cu anghira (piesă de contactu).
18. Telegrafu scriinde de Morse.
19. Manipulatoru la elu.
20. Alfabetu la elu.

Pentru lumina și căldura.

21. Prisma de sticlă.
22. Linte bi-convexă.
23. Caleidoscopu.
24. Termometru cu graduri după Réaumur și Celsius.
25. Lampa pentru alcoolu cu tripodu.
26. Retorta cu țevi acomodată.

Pentru presiunea apei și aerului.

27. Ţevi comunicante.
28. Tubi capilari de diversă largime.
29. Table de sticlă pentru a probă adheziunea planurilor.
30. Putiu saltatoriu cu pilnia de sticlă.
31. Sifonu dreptu.
32. Pusca de apă, de sticlă.
33. Modelu de fontana cu pompa de sticlă.

34. Sifonu curbatu.
35. Balonulu lui Herone cu tieve de suflatu.
36. Pompa de incendiu in modelu de sticla.
Pentru mecanica.
37. Lotulu seau firulu cu plumbu.
38. Aparatu de pendulu pentru minute intregi si diu-
metati de minuta.
39. Cumpena de 2 brație, cu ponduri.
40. Sulu cu 3 roti.
41. Scripete liberu si fixu.
42. Poliscripete.

Acestu aparatu costa loco Sâbiu 40 fl.; cu em-
balagiu 41 fl.

In fine mai notamü pretiulu unor obiecte mai
marunte, cari completéza fiacare aparatu si se aplica
mai desu la experimentari:

Lampa pentru alcoholu	35 cr.
Tripodu	30 cr.
Tasa de fieru de a pane pe ea nasipu avendu a fierbe in sticla	20 cr.
Retorte a	35 cr.
Glaji de experimentatu, 6 bucati	30 cr.
6 tievi de sticla de diversa largime	40 cr.
Pila de gauritu dopuri de pluta	25 cr.
2 loti drotu de cupru invelitu in metasa	35 cr.
3 loti drotu de cupru neinvelitu	20 cr.
Drotu de fieru	6 cr.
Pilnia de sticla	18 cr.

Magiarisare cu forti'a.

Domniloru redactori!

Cu mare greu potui câstigá in copia suplic'a, ce
Vi-o alaturu sub ./ spre dovéda, ca astadi magiarisa-
rea se propaga chiar si cu forti'a. Sciti inca din dis-
cursulu D-lui deputatu Sig. Borlea, rostitu in diet'a
Ungariei si publicata in „Gazet'a Transilvaniei“ Nr. 95
din anulu trecutü, cumu ca la noi in comitatulu Hu-
niadórei, unde dorulu de a magiarisá a trecutü in
mania formala, suntu timbrati de revoltatori toti cei
ce cutéza a radica plansóre si a cere pe bas'a legeri
curmarea nelegiuriloru. Adeveru a vorbitu D-lu Borlea;
câci asia se intempla si cu comunitatea curatu romana
Zaicani din „Tier'a Hatiegiului,“ lánge „Pört'a de
fieru.“ Locuitorii acestei comune gr. cat. au petitiu-
natu la „Consiliulu scolasticu comitatensu,“ cá la scó-
la comunala din comun'a loru se se intro-
duca limba romana cá limba de invetiamentu.

Consiliulu scolasticu din Dev'a, deliberandu asu-
pra supliciei, o inaintá cu unu reportu specialu la mi-
nisteriulu de instructiune, ér in locu de consolare si
satisfacere, suplicantiloru le intentá procesu crimi-
nalu sub cuventu, ca au — turburatu liniscea pu-
blica. Sermanii locuitoru, cu bravulu loru preotu in
frunte, de nenumerate ori fura citati inaintea judeca-

toriei regie cercuale din Hatiegu cá foru de investi-
gatiune. Pre cátu sciü, in aceea comuna cu locuitori
paciniei si onesti n'a esistatu si nici nu esista vre-o
turburare. Déca suntu nemultiamiti, pre cumu afirma
zelosulu preotu, acést'a provina de acolo, ca **invetia-
toriulu este unu Magiaru reformatu, nu a facutu
nici unu progresu in scóla, opresce pre scolari
a-si face cruce, absentéza dela scóla candu i
place, nu cercetéza biseric'a, etc.** Bravulu preotu
'mi descoperi si mai multe; inse le retacu de astadata.
L'am compatimitu din sufletu. M'am miratu multu,
pentru ce protopopulu nu-i intinde mana de ajutoriu si
nu-se intereséza de sórtea credintiosiloru sei. Nu sciü,
déca Ven. Ordinariatu din Lugosiu, caruia apartiene
comun'a Zaicani, are cunoscentia despre lucrulu acést'a;
eu in totu casulu 'mi facu detorinti'a a-lu avisá, con-
vinsu fiindu, ca unde cá aici este in jocu legea si
credinti'a, va sari in ajutoriulu filoru sei sufletesci
si va starui cu taria, cá acestor'a se li-se faca dreptate.
Este si rusine, cá se nu dicu mai multu, cá pentru
cereri legale ómenii se tragu in cercetare criminala.

In adeveru, triste tempuri am ajunsu noi su-
pusii pururea credintiosi ai Maiestatiei Sale, cá si
pentru dreptu si dreptate se fimu persecutati si de-
chiarati de rebeli (bujtogató)!!

Suplic'a de susu suna precumu urméza:

Spectatu consiliu scolasticu comitatensu!

Desi e garantatu tuturoru natiuniloru conlocuitorie
in patria nóstra — prin §. 58 din legea despre scólele
poporale — dreptulu dupa care „fiacare elevu se se
instrueze in limba sa materna,“ fora de a fi fortiați
a-si castigá in alta limba straina invetiatur'a si cultur'a,
totusi acestu §-u din lege pana acuma in scóla comu-
nala a nóstra nu s'a luatü in drépta consideratiune,
denumindu-ni-se unu institutoru secuü de religiunea
reformata si fora nice unu picu de cunoscentia a
limbei romanesci cá limba materna a intregiei popo-
ratiuni greco-catolice din Zaicani. Basati pre §-lu
memoratu si avendu firma credinti'a, cumu-ca sco-
pulu statului tientesce la multiamirea si fericirea tu-
turoru cetatianiloru fora diferinti'a de natiunalitate,
care scopu urmarindu-lu cu tóta esactitatea si spec-
tatulu consiliu scolasticu de impreuna cu Ilustritatea
Sa Domnulu inspectoru, 'si ié indrasnéla comitetulu
scolasticu pre temeulu legeri si in numele intregului
poporu gr.-cat. alu comunei Zaicani, de a aduce umi-
lit'a rugaminte:

Spectatululu consiliu scolasticu co-
mitatensu se binevoiésca a dispune,
cá la scóla comunala gr.-cat. din
Zaicani sese introduca in loculu lim-
bei magiare — limba romana cá lim-
ba de propunere si invetiamentu.

Motivele, din cari asternemu acést'a umilita ru-
gaminte, suntu precumu urméza:

1. Scóla comunala se sustiene in parte din a-
rend'a comunei Zaicani, care a fostu unu dreptu vechiu

alu besericei nóstre gr.-cat., si e edificata pre pamentu propriu alu besericei, si c atare in prim'a linia trebuie se i in consideratiune trebuintiele de cultura ale poporului gr.-cat.

2. Toti locuitorii din comuna nu vorbescu, ma nice nu intielegu limb'a magiara, c se li-se póta impune prin lege studiarea acelei limbe — prin eschiderea totala a limbei materne.

3. Din cauza ca pruncii gr.-cat. din Zaicani nu cunosc limb'a magiara, ce este exclusivu limb'a de propunere la scóla nóstra, si asia nice nu potu face progresu in sciintia, ba chiar devine prin acésta ilusoria cultivarea poporului, cci trecndu cu vederea sil'a, ce se face copiiloru cu invetiarea limbei magiare spre a-se pot folosi de binefacerile culturei, ce se capeta prin scóle, — nebagandu in séma c parintii trebuie se faca prin acésta cu educatiunea pruncilor loru spese zedarnice si fora nice unu folosu: se mai adauge totu din acelasi temeiu descuragiare si neincredere in scóla, derance frte multi dintre copii cu cele mai mari opintiri si sbuciumări si pre langa tóta diliginti'a nu potu ajunge pe trpt'a aceea de cunoscintia a limbei magiare, spre a-se pot folosi in viétia de dens'a. Documentu despre acestu adevveru ne suntu elevii scólei nóstre comunale, cari pana acumu nu au facutu nice unu progresu in sciintia cu limb'a magiara, api nice pre aceea nu o sciu, — ei invtia seracii numai pentru scóla, neconsiderandu-se axiom'a pedagogica: „non scholae sed vitae discimus,“ care tocma pretinde dela ori care institutoru, c se nu educa pre elevi numai pentru scóla, ci si pentru viétia. Trebuie luatu in consideratiune si aceea, ca cei mai multi scolari, dupa ce absolvza scóla poporala, voru deveni plugari (cumu suntu in presinte si parintii loru) si c atari au necesitate neaperata de astfeliu de sciintia, ce cade in sfer'a loru de activitate.

4. Prin introducerea limbei romane că limba de propunere in scóla, — patri'a, natiunea si biserica nóstra va av folosu insutitu, cci pre langa studiarea limbei romane paralelu se va studi si limb'a magiara c limba oficiósa, se voru deprinde pruncii in economia, cantu besericescu si in tóte obiectele prescise prin art. de lege 38 : 1868, ceea ce pana acumu cu dorere trebuie se marturisimu, c — afara de limb'a magiara — tóte celealalte obiecte prescise prin lege au fostu neglese si cu totulu date uitarei.

Din aceste motive pline de adevveru, legali si pedagogice, am crediutu noi membrii scaunului scolasticu a rog pre spectatulu consiliu scolasticu comitatensu cu tóta umilinti'a pentru spriginirea acestei dorintie drepte a intregului poporu gr.-cat. din comun'a Zaicani, asteptandu cu celu mai mare doru a o ved implinita cu attu mai vrtosu, cu ctu acumu nu ne lipsescu nice invetiatori natiionali romani, cualificati in sensulu legei pentru scólele poporale.

Dela deciderea drépta a acestei cause va depinde, c comitetulu scolasticu si intregu poporulu gr. cat. din Zaicani se fia multiamitu, pre langa care mai odata repetndu-ne rogamintea, o recomandamu cu totu adinsulu spriginirii si aprobarei

Spectatului Consiliu scolasticu comitatensu
umilii

Manase Popu m. p.

parochu gr.-cat. si presedintele scaunului
scolasticu.

(Urmza subscrierile membriloru si locuitoriloru.)

ca o cerere pre ctu de drépta, pre attu de legala, de ra ce §-lu 58 alu legei scolarie dice espresu: „Fia care scolaru se se instrueze in limb'a sa materna, intru ctu acést'a este un'a din limbile usitate in comuna.“ Comun'a Zaicani este curatu romanésca, va se dica cererea este justa si legala din tóte punctele de vedere. Firesce, ea nu póte placă acelora, cari si-au propusu susu si tare a magiaris cu ori ce pretiu, fia si cu forti'a. In Transilvani'a ei s'au aruncatu cu deosebire asupra comitatului nostru. Aici nu suntu deajunsu scólele magiare; spre a ne magiaris mai iute si mai radicalu, se facu fundatiuni private (d. e. Kuhn) si chiar si colecte publice in tóta Ungari'a.

„Multe suntu necasurile dreptiloru; dar din tóte i va scap pre ei Domnulu!“

— a — o —

Statutu

pentru crearea unui fondu de pensiune pentru invetiatorii si invetiatiriele din scólele poporale confesiunale greco-orientale din archidiece'sa romana a Transilvaniei, precumu si pentru ajutorarea veduveleloru si a orfaniloru ramasi dupa mórtea invetiatoriloru.

(Urmare.)

III. Indreptatirea la pensiune si subventiune.

§. 5. La pensiune suntu indreptatiti:

Toti acei invetiatori ordinari seuu adjuncti, definitivi seuu provisorici, asemenea invetiatiriele, cari suntu aplicati la vre-o scóla populara confesionala gr.-or. romana din archidiece'sa Transilvaniei in sensulu legei scolastice.

Invetiatoriloru si invetiatiriiloru li-se computa la pensiunare si tempulu de servitiu, ce l'au petrecutu la vre unu altu institutu publicu.

§. 6. La ajutoriu seuu subventiune suntu indreptatiti veduvele si orfanii invetiatoriloru, cari au fostu in dreptu la pensiune dupa normele, ce se voru staveri mai in diosu.

§. 7. Pensiunarea si escontentarea finala póte urm ori la cererea espresa a celui ce doresce a se retrage in statulu de odichna, ori la dispunerea chiaru si preste voi'a respectivului prin auctoritatile superioare scolarie confesionale, deca interesulu instructiunei pre-tinde acést'a.

§. 8. Se potu retrage din postul de invetiatoriu cu pensiune pana la incetarea din vietia:

- a) Cei ce au ajunsu alu 65-le anu alu vietiei, deca totu-de-odata au servitu celu puçinu 40 de ani cá invetiatoriu.
- b) Cei ce au servitu celu puçinu 10 ani cá invetiatoriu, deca au devenitu de totu necapabili pentru postul de invetiatoriu, din caus'a vre-unui morbu spiritualu seau corporalu, unui defectu seau a unei slabitiuni urmate fora de vin'a si gresié'la loru.

§. 9. Escontentare finala se dá invetiatoriloru cu servitiu mai puçinu de 10 ani, deca au devenitu cu totul neapti pentru servitiulu invetiatorescu din caus'a vre-unei scaderi sufletesci, a vre-unui morbu si neputintie urmate fora de vin'a si gresié'la loru, si a- nume: celoru cu servitiu pana la 5 ani se dá cá escontentare odata pentru totu-de-un'a diumetate din salariulu avutu, ér' celoru cu servitiu preste 5 ani, dara mai puçinu de 10 ani, li-se dá pe doi ani diumetate din salariulu ce l'au avutu.

§. 10. Anii de servitiu se computa dela dñ'a denumirei de invetiatoriu provisoriu seau definitivu dupa prescriesele legei scolarie.

Celoru ce au parasitu carier'a invetiatoresca, dar' mai târdiu au reintratu in ea, cu ocasiunea pensiunarei numai atunci li-se va computá tempulu de servitiu implinitu inainte de parasirea carierei, deca voru documentá, ca au parasitu carier'a fiindu constrinsi de starea sanetatiei, ori de alte impregiurari extraordinarie si nedependinti dela voi'a loru, si deca n'au primitu escontentare finala conformu §. 9. De acea atari individi suntu indetorati inca cu ocasiunea repasirei loru din carier'a invetiatoresca se incunoscintieze pre inspectorulu districtualu confesionalu de scóle despre abdicarea loru din carier'a invetiatoresca si se arate acestui'a motivele repasirei.

Celoru ce trecu din postul de invetiatoriu populariu la altu institutu publicu de invetiamentu (p. e. la o scóla media, ori de specialitate), mai târdiu inse éra ajungu a fi invetiatori populari: cu ocasiunea pensiunarei li-se computa nu numai anii de servitiu de mai inainte, dar' totu odata si tempulu cátu l'au petrecutu in servitiu la altu institutu.

§. 11. Sum'a annuala de pensiune pentru cei ce suntu indreptatiti in intiesulu §-lui 9 se traga pensiunea pana la capetulu vietiei, se staveresce precumu urméza:

- a) Dupa servitiu de 40 de ani capeta fia-care invetiatoriu cá pensiune plat'a intréga.
- b) Pana la 10 ani impliniti de servitiu compete fiacarui invetiatoriu cá pensiune 40% din plat'a s'a; ér' dela 10 ani insusu se urca competinti'a de pensiune dupa fia-care anu de servitiu cu câte 2%.

La statorirea sumei de pensiune nu se póte computá servitiu mai lungu de 40 de ani.

§. 12. Indreptátirea la pensiune, respective la escontentare finala o pierdu toti acei invetiatori — fia in servitiu activu, fia in pensiune — cari s'au condemnatu pentru crima prin sentintia judecatorésca, seau cari s'au amovatu din functiunea loru invetiatoresca; seau s'au judecatu la pierderea pensiunei in urm'a unei nepasari grele, a unui escesu moralu, ori a unei crime cetatienesce in urm'a unei cercetari disciplinare.

Asemenea 'si pierdu indreptátirea la pensiune toti acei individi, cari si-au parasitu carierele invetiatoresce ori au trecutu de invetiatori la institutele superioére seau la scóle de specialitate.

Sumele solvite la fondulu de pensiune devinu proprietatea fondului si nu se potu primi indereptu, nici cându a parasitu respectivalu invetiatoriu carier'a sea invetiatoresca de buna voia, nici cându a fostu amovatu din postul seu.

(Va urmá.)

In caus'a reuniunei invetiatoriloru romani gr.-or. din dieces'a Caransebesiului.

Provocare!

Conformu decisului adusu sub Nr. prot. 18 de catra adunarea generala a „Reuniunei invetiat. rom. gr.-or. din dieces'a Caransebesiului,” tienuta in anulu trecutu in Versietiu, subsemnatulu presidiu vine prin acésta a provocá pre toti domni membri ai reuniunei, cari atátu pe periodulu de 3 ani, espiratu la adunarea generala din Buziasiu (a. 1875), cátu si pe anulu 1876 suntu in restantia cu tacele de membri, cá se-le solvésca acelea fora amenare la cass'a reuniunei, tramitiendu-le deadreptulu d-lui casariu Ioanu Opr'a in Ezerisiu (post'a ult. totu aci) mai cu inlesnire prin asemnate postale.

Membriloru acelora, cari nici in urmarea acestei provocari nu-si voru achitá detoriele sale, li-se observa, cumu-ca in poterea unei decisiunei luate in siedinti'a comitetulu reuniunei dela 26 Februaru a. c. voru fi predati advocatulu reuniunei spre improcesuare.

Intru interesulu consolidarei si prosperarei acestei institutiuni binefacátorie, facemu apelu catra respectivii membri ai reuniunei, cá in consciinti'a detorintieloru, ce au cá membri, se nu intrelase a corespunde provocarei de mai susu, si fora a asteptá aplicarea de mesuri silitórie. —

Bocsi'a montana, in 2 Aprile 1877.

Martinu Tiapu m. p.
presiedintele reuniunei.

Ionu Tin'a m. p.
notariulu reuniunei.

Dare de séma si multiamita.

Gherl'a, Aprilu 1877.

In favorulu scólei romane de aicea dupa invitatiunile balului mentiunatu in colónele foiei „Scól'a Romana“ Nr. 8 a. c. prin staruinti'a si indemnulu M. O. D. Macsimu Popu, prof. gimnasialu in Naseudu, s'a mai

capetatu dela DD.: P. Stoica, canc. jud., 2 fl., J. Tanco, prof., Dr. C. Moisilu, prof., Dr. P. Tanco, dir., Fl. Marianu, jude proc., C. Anca, dir., L. Pavelea, prof., Dr. N. Maieru, prof., Is. Tithieni, dir. norm., I. Tahisiu, inv. norm., B. Onigasiu, inv. norm., Ig. Seni, inv., Dr. I. Malaiu, prof. si dela D-lu colectante câte 1 fl. v. a., éra separatu pre alta cale dela M. O. D. I. P. Papiriu, protopopulu tractului Losiardu 1 fl., in suma 16 fl. v. a., cari computandu-se la venitulul curatu de 126 fl. face 142 fl. v. a.; — pentru care facta nobila atátu D-lui colectante, câtu si D-loru contribuitori din partea comitetului scolasticu de aicea se aduce multiamit'a cea mai fierbinte.

In numele comitetului:
Ioanu Boeriu, inv. dirig.

Varietati.

(Dieces'a Caransebesiulu.) dupa datele statistice comunicate sinodului din anulu acest'a are 311 parochie matre, 31 filie, cu 350.000 credintiosi; acésta diecesa este impartita in 10 protopresbiterate cu 9 protopresbiteri, 1 administratoru protopresbiteralu si 435 preoti. (Severiner Zeitung-)

(Dieces'a Aradului) are 11 protopresbiterate, 303 comune bisericesci matre, 72 filiale, 326 biserici, 404 parochi, 60-749 case, 332.264 suffete cu 10 protopresbiteri, 1 administratoru protopresbiteralu, 221 parochi, 143 administratori prorochiali, 26 capelani si 1 diaconu, 5 preoti emeriti si 4 preoti destituiti; in decursulu anului trecutu se arata: 17373 nascuti, 3165 cunupati, 13.636 repositi. (Biseric'a si Scóla.)

(Remediu contra omideloru.) In fói'a „Pract. Landwirth“ se recomanda cá remediu siguru contra omideloru de pomi — petroleulu. Se se iée unu penelu, se se intinga in petroleu si se se unga cu elu smocurile de omide; aceste voru peri la momentu. Acésta se se face inse desu de deminétia.

(Sighisiór'a) are 8127 locnitori. Dupa natiunalitati suntu: 4890 Sasi, 1939 Romani, 652 Magiari, 216 Germani, 326 Tigani, 45 Jidani, 18 Bohemi, 18 Poloni, 12 Armeni, 8 Anglesi si 3 Italiani.

(Censura). Din Ungari'a ni-se scrie din mai multe locuri, ca pretorii cercuali, la cererea inspectorilor regesci de scóle, au provocatu tóte eforiele scolare, a compune prin invetiatorii respectivi conspecte fidele despre tóte cartile si recuisitele, precumu mape etc., cari se intrebuintéza la invetiamentu in fiacare scóla, si acele conspecte a le substerne pretoriului cercualu. In conspectu se se arate numele autorului si alu editorului, apoi locul si anulu, unde si candu a aparatu fiacare carte si recuisitu. Totu odata fura provocati invetiatorii, cá de aici incolo, candu langa cartile si recuisitele de mai inainte voru introduce altele nóue, sub propri'a raspundere si ocolirea pedepseloru prevediute in lege se face numai decátu reportu la pretorulu cercualu despe aceea introducere. — Ni se mai spune, ca invetiatorii au strinsa detorintia a pastrá secrete tóte afacerile oficiului.

Dupa noi mesurile acestea facu mai multu reu decátu bine; ele arata temeri si banueli din partea regimului si nu suntu cualificate de a conduce la scopu. Invetiatoriulu, carele are placerea de a propune lucruri

oprite, póte face acést'a fora carti si mape tiparite, cáci geografi'a se propune cu cret'a pe tabla, ér istori'a — cu gur'a. Si apoi mai suntu si alte ocaziuni. Sciti ce a disu betranulu Maiorescu guvernului romanescu de sub „Regulamentulu organicu“? „Opriti-ne a propune in scóle istori'a natiunala; ne remane istori'a biblica, si din istori'a Macaveiloru vomu inveti'a a luptá si a mori pentru natiune.“

Panduru dupa fiacare invetiatoriu nu-se va poté pune, si apoi cine scie, déca si pandurii voru fi destulu de siguri. Deci fia inaltulu regimu mai cu incredere. Banuelile nu suntu bune, si bucatele oprite suntu magitórie. Inspectorii regesci de scóla, visitandu instituttele au destula ocaziune a delaturá cele de delaturatu, dar cu bun'a, cu prudintia si cu tactu, si fia siguri, ca mai iute voru ajunge la scopu.

(„Flamur'a profetului“). Acumu, candu se vorbesce, ca „sultanulu in curundu va desface flamur'a profetului“, nu va fi — credemu — fora interesu pentru on. lectori a aflá óre cari date mai positive asupra acestei flamure. „Flamur'a profetului“ este de colóre négra, cam de doi coti de lunga si de unu cotu si diumetate de lata. Dintru ántáiu ca a fostu o perdé la usi'a camerei, in carea locuá Ayesi'a, soci'a favorita a profetului. Candu Mohamedu tragea de mórté in camer'a acést'a, venindu la elu capitaniu sei spre a-si luá remasu bunu inainte de a porni in batalia contra unoru triburi de Arabi pagani, moribundulu le dede perdéu'a dreptu flamura in batalia, pentru cá credintiosii sei vediendu-o se-si aduca aminte, ca se lupta pentru Ddiu si profetulu seu. De aici incolo érá usu, cá Califii (urmatorii profetului) mergendu in batalia, se scótia totu deamú'a si flamur'a acést'a, facundu-o a fálfai inaintea loru. Mai tárdiu inse se statorí, cá flamur'a numai atunci se se scótia in batalia, candu resboiulu are unu caracteru religiošu seu se póta pentru credinti'a mohamedana. Se inticlege de sene, ca a statu si stá in voi'a fiacarui Califu a dechiará fiacare resboiu de unu resboiu religiosu. Astfelu „flamur'a profetului“ a fálfaitu in anulu 1683 si inaintea Vienci si vre-o cáti-va ani in urma si in batali'a dela Zent'a, desi in casurile acestea nu érá in jocu „Islamulu“. Ceea ce dá acestei flamure o potere magica, este credinti'a, ca totu insulu, carele se lupta si cade a umbra ei, móre cá martiru, caruia i stau deschise portile ceriului. Nici ca au intrelasatu sultanii, de câte ori se aflau in pericolu, a recurge la acestu talismanu, spre a fanatisá massele „credintiosiloru.“ Asia d. e. Mahmudu II, vrendu la anulu 1827 a nimici totalu pre ianiciarii revoltanti, desfacú — elu mai pre urma — flamur'a santa; atunci toti Moslemii din Constantinopole apucara armele si masacrara pre rebeli in modulu celu mai oribilu, incátu sangele curgea síróic in stradele capitalei.

Acumu se díce, ca desfacerea se va intemplá cu o ceremonía deosebita. Sultanulu adeca va luá flamur'a si o va dá lui „Sieic-ul-Islam“ (cumu s'ar díce: patriarchulu turcescu), carele incalécandu pe unu celu imbracatu in auru va portá flamur'a pe stradele capitalei, alaturea cu elu sultanulu asemenea calare si cu sabi'a scósa, inaintea loru ulemale (popi) vestindu poporulu, ca resboiulu pentru credinti'a s'a inceputu. Din Constantinopole flamure se va tramite la Dunare, unde „Sieic-ul-Islam“ o va portá in tóte bataliele.

In numerii proximi ai „Scólei Rom.“ vomu aduce biografi'a lui „Mohamedu“ si monografi'a: „Cucerirea Constinopolei prin Turci la an. 1453.“